

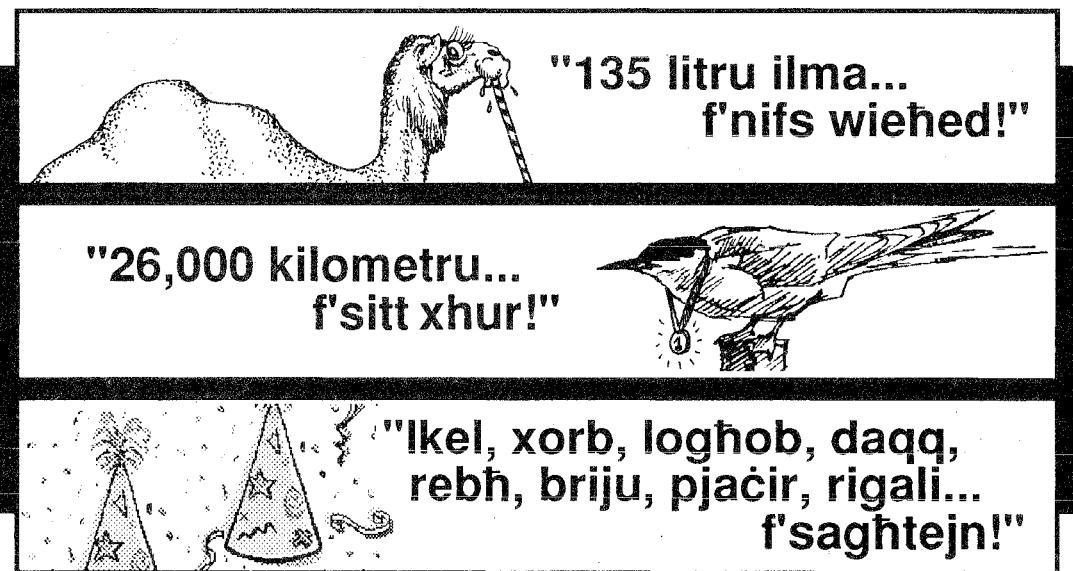
IL-Huttafa

Il-Magażin ta' Klabb Huttaf

Novembru
Dicembru
1997
Numru **23**

BirdLife
MALTA

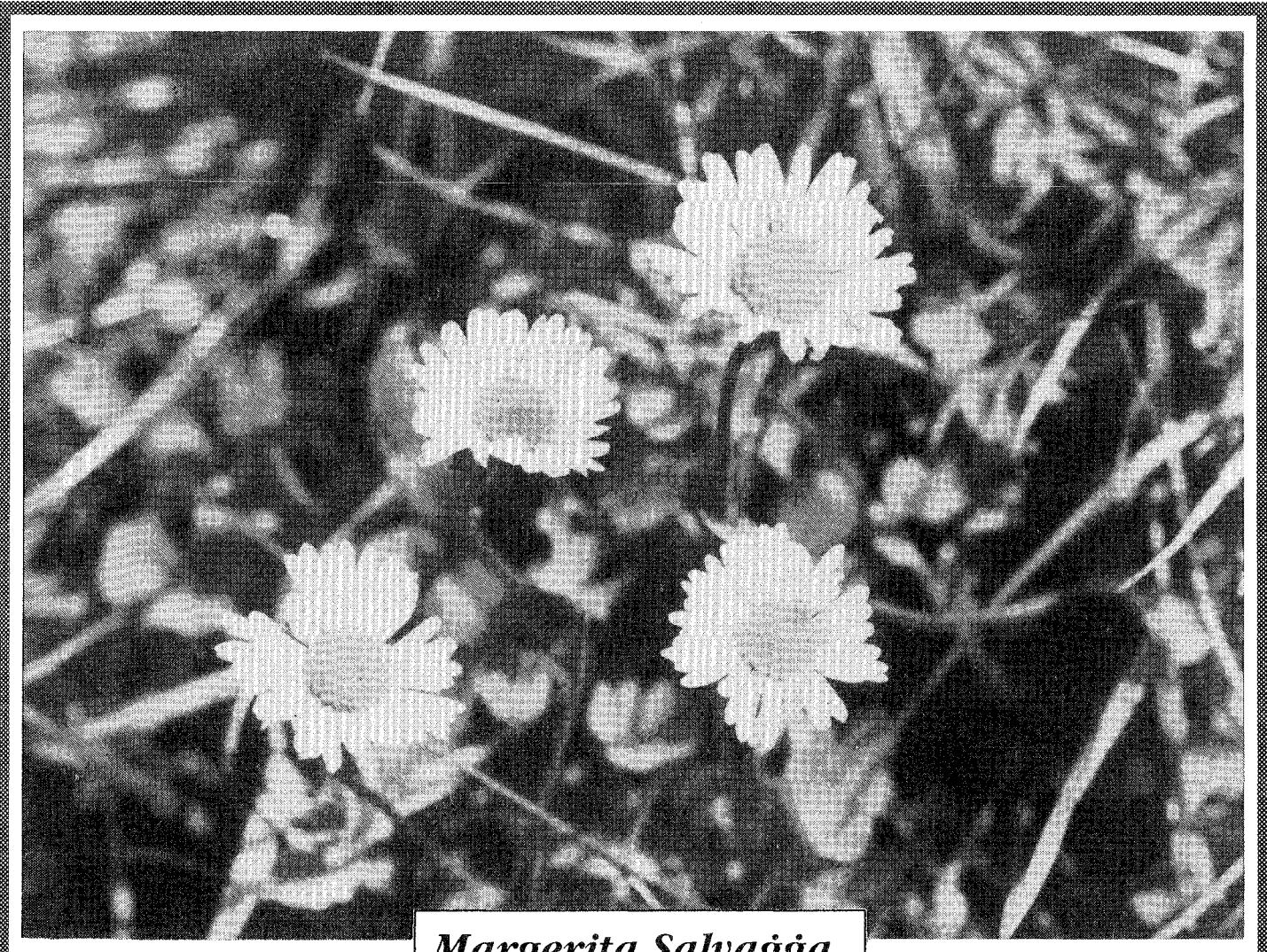
Stampat fuq
karta riċiklata

"135 litru ilma... f'nifs wieħed!"

"26,000 kilometru... f'sitt xħur!"

"Ikel, xorb, logħob, daqq,
rebħ, briju, pjaċir, rigali...
f'sagħtejn!"

Victor Falzon

L-eremita reġa' nstab!

Xi sena ilu (ara Il-Huttafa 16) semmej-
na l-Velleran tal-Marokk (*Geronticus
eremita* - bald ibis), u konna għedna li dan l-
għasfur għadu jezistibiss fil-Marokk. Imma fit-
taxxur ilu ntlemħu ħames

ghasafar f'Massawa, fix-xatt ta' l-Etjopja,
pajjiż in-naha l-oħra ta' l-Afrika. Tgħid hemm xi
kolonja żgħira hemmhekk ukoll? Sa għaxar snin
ilu kien jezisti grupp zghir ta' Vellerani tal-Marokk
f'Birecik fit-Turkija, imma dawn kien spicċaw.

Around the world

F'Jannar ta' dis-sena nqabdet Ċirlewwa Komuni
(*Sterna hirundo* - common tern) żagħżugha ġewwa
Victoria fl-Awstralja. Ma kellha xejn stramb, hlief
ċukkett fuq sieqha li kien twahħħilha sitt xħur qabel
meta kienet għadha fellus fil-bejta... fi Suomi Fin-
land! Mhux bogħod - 26,000km biss!!!

Kompetizzjoni 23

Norman Chetcuti (Mr Howzit)

U	G	A	T	T	A	R	E	L	L	Q	U
D	R	N	L	B	U	R	Q	A	X	Z	P
N	I	R	S	L	W	Y	R	M	X	M	V
O	N	E	R	T	E	U	D	P	R	R	B
T	G	Č	C	N	L	R	T	U	K	U	T
I	U	S	G	L	G	U	W	K	Ž	X	F
X	M	M	A	Z	Z	O	L	Ā	Č	I	
X	Y	S	A	R	G	U	Q	R	S	X	J
I	Č	N	E	D	D	Q	S	K	A	L	M
P	P	N	H	A	M	I	E	M	A	P	Y
V	O	P	A	T	T	O	N	P	S	N	S
T	M	Y	M	O	R	I	N	A	J	D	P

Sibu 20 huta moħbijsa. Jistgħu jkunu
mimdu din, weqfin jew imxattrin, bil-
quddiem jew b'lura. Immarkawhom, ħudu
fotokopja tat-taħbila u ibagħtuha, flimkien
ma' isimkom u l-indirizz, lil

Klabb Huttaf - BirdLife Malta
(Kompetizzjoni 23)
POBox498
Valletta CMR 01

Ir-rebbieħ ta' Kompetizzjoni 22 huwa Stephen Borg mis-Siggiewi. Stephen jista' jmur jiġbor is-CD li rebaħ
mill-ħanut The Scorpion (ara isfel). Importanti li jieħu miegħu l-membership card.

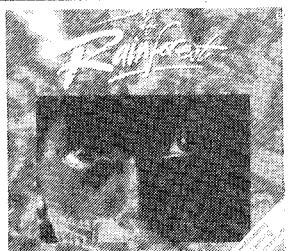
BURQAX
BUŻAQQ
DENCI
GATTARELL
GRINGU
LAMPUKA
LAČCI
MAZZOLA
MORINA
PIXITONDU
SALLURA
SARDINA
SARGU
SAWRELLA
SKALM
SPARLU
SPNOTTA
VOPA
HAMIEMA
CERNA

Żmien għandkom sal-31 Dicembru 1997

**Martial Arts, Keep-fit
Sports and Music**

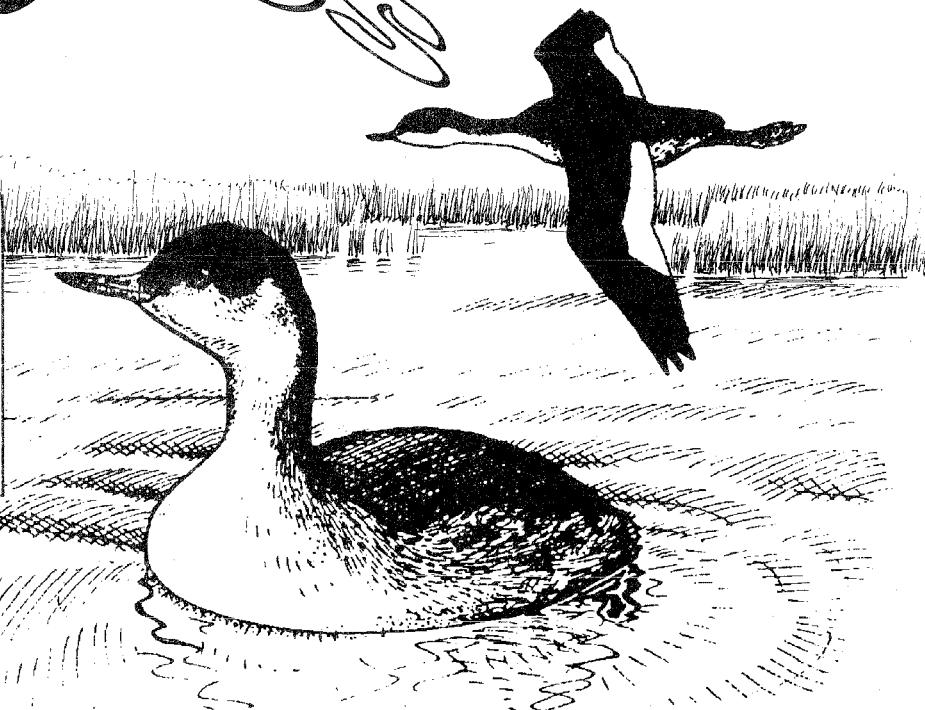
The Scorpion, Sir Paul Boffa Ave., Paola PLA 19
Tel 691957 • Fax 686943 • Mobile 0972284

il-Blonġos

Fix-xitwa ħafna għadajjar u xmajjar fl-Ewropa jiffrizaw. B'hekk l-għasafar li s-soltu jsibu kenn u x'jekku fl-ilma jsibu ruħhom bla dar. Ikollhom ipassu lejn postijiet fejn il-klima hija inqas kiefra. Fost dawn l-għasafar ta'l-ilma li jpassu, insibu l-Blonġos.

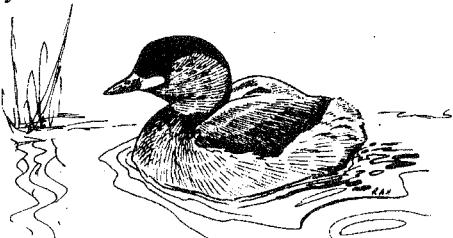

F'Malta naraw tliet speċi ta' Blonġos. Il-Blonġun Prim u l-Blonġun Żgħir huma kemmxejn skarsi filwaqt li l-Blonġun Sekond jidher aktar spiss. L-ispeċi kollha huma adattati għall-hajja fuq l-ilma. Ir-rix ikun miksi b'żejt speċjali biex ma jixxarrabx, saqajhom magħmulin apposta biex jgħumu, u għonqhom twil u munqar mislut biex jaqbd l-hut u annimali oħra fl-ilma.

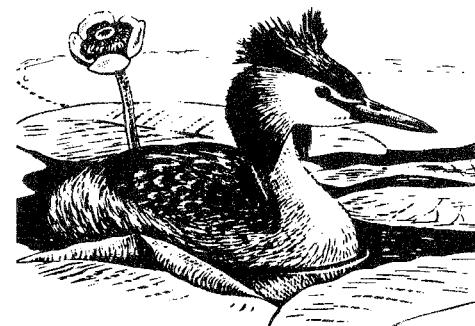
Malti: **Blonġun Sekond**
Ingliz: **Black-necked grebe**
Xjentifiku: ***Podiceps nigricollis***

L-ohrajn...

Minbarra l-Blonġun Sekond, jidhru wkoll...

il-Blonġun Żgħir

il-Blonġun Prim

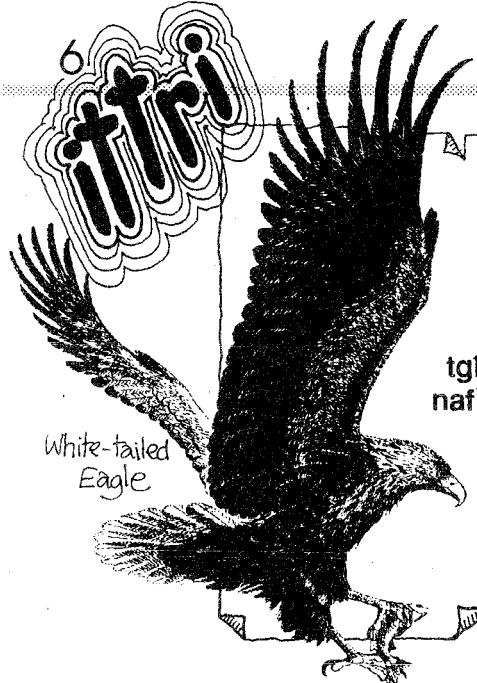
Il-Blonġos jidher ta' spiss fil-portijiet, bajjet u xi wied fejn jingabar l-ilma tax-xita. L-ahjar post biex narawh huwa r-riserva naturali ta' l-Għadira fejn ġieli jkun hemm għoxrin Blonġos jew anke iż-żed. Dawn jaslu ghall-aħħar ta' Settembru u jibqgħu magħna sa Marzu biex imbagħad jerġgħu jpassu lura lejn l-Ewropa biex ibejtu. Fix-xitwa fl-Għadira dejjem ikun hemm x'tara peress li l-Blonġos huwa għasfur fidil li ma jiddejja qxa jersaq lejn xi ħajd ippakkjata bil-berdwoċers! U f'Marzu, meta 'jbiddel' ir-rix u jilbes il-kuluri tas-sajf (iswed, aħmar u deheb) ikun verament fiċ-xtara.

Il-Blonġos huwa famuż għall-mod kif jogħdos biex jaqbad il-hut. Meta jkun taħt l-ilma kapaċi jgħum b'heffa kbira kif ukoll jitħalli għajnejn biex jara l-priza. Għajnejh fil-fatt għandhom bħal-ġilda rqqa trasparenti li sservi ta' protezzjoni.

Tridu tkunu tafu kemm idum taħt l-ilma Blonġos, jew kemm jirnexxielu jaqbad ħut? Faċċi: Aġħmlu esperiment. Morru sar-riserva ta' l-Għadira, li tkun miftuha s-Sibtijiet u l-Idud, u ħudu magħkom lapes, karta u arlogg (jekk għandkom stopwo āħjar). Ghoddju (a) kemmir il-darba jogħdos Blonġos u (b) żommu l-ħin kemm idum b'kollo taħt l-ilma. Meta tixxgbu, aġħmlu **b divixin by a**, u r-riżultat ikun kemm bejn wieħed u ieħor idum taħt l-ilma Blonġos. Tistgħu wkoll tgħoddu kemmir il-darba jirnexxi jaqbad ħuta, u kemmir il-darba ma jirnexxi lux! Ċert li l-Editur tal-ħutta jieħu gost jekk tibagħtlu r-riżultati.

U lill-Blonġos ma ddejquhomx żgur.

Mark Falzon

Sur Editur,
Jisimni
James u
ghandi 5
snin. Ma
nafax tistax
tghini. Nixtieq
naf jekk f'Malta
qatt kienx
hawn ajkli.
Grazzi.
James
Camilleri
Mosta

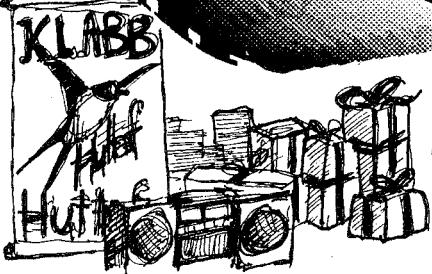
f'dan l-indirizz

Ibagħtu
l-ittri
tagħkom

Editur Il-Huttafa
Birdlife Malta - Klabb Huttaf
POBox 498
Valletta CMR 01

Il-party tal-Milied

Hawn hi! L-attività li kull membru fi Klabb Huttaf
jistenna bil-herqa, u bil-ġuh!

Fi kliem iehor, il-party tal-Milied!

Ejjew ħudu pjaċir magħna, ilaghlu magħna,
kulu u ixorbu magħna, tbellhu magħna,
irbħu magħna. Imsomma, ejjew gawdu

serata magħna
biex tiċċelebraw il-bidu

tal-vaganzi
tal-Milied!

→ Data: It-Tnejn, 22 Dicembru 1997

→ Hin: 6.30pm - 8.30pm

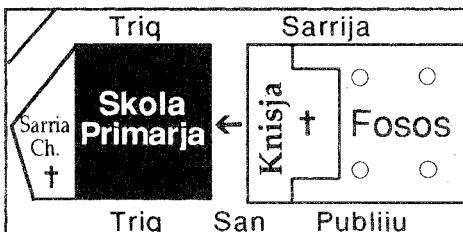
→ Post: Skola Primaria tal-Furjana

→ Prezz: Lm1.50 (fil-bieb)

Nifrankaw ħafna ħin jekk iġġibu flus
bl-eż-żarr. Grazzi.

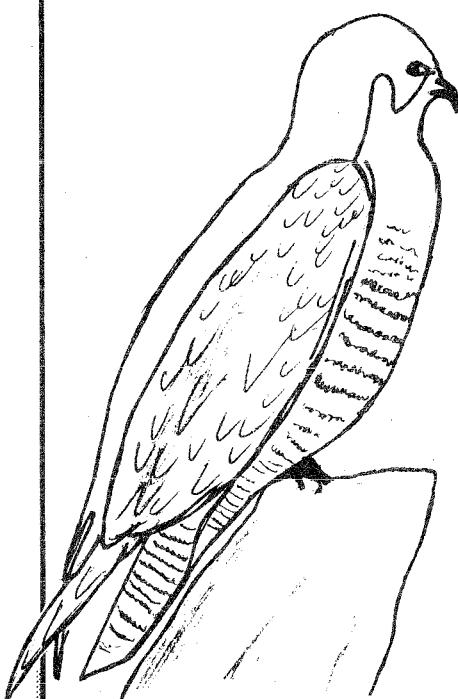
IMPORTANTI

→ Min ġej icempel fuq 230684/250229
(filgħodu) mhux aktar tard mill-15 ta'
Dicembru 1997

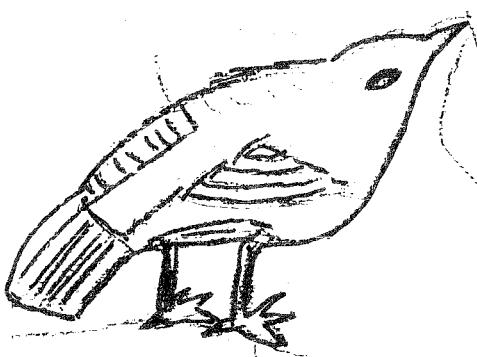
Matthew Borg (11)

Bies

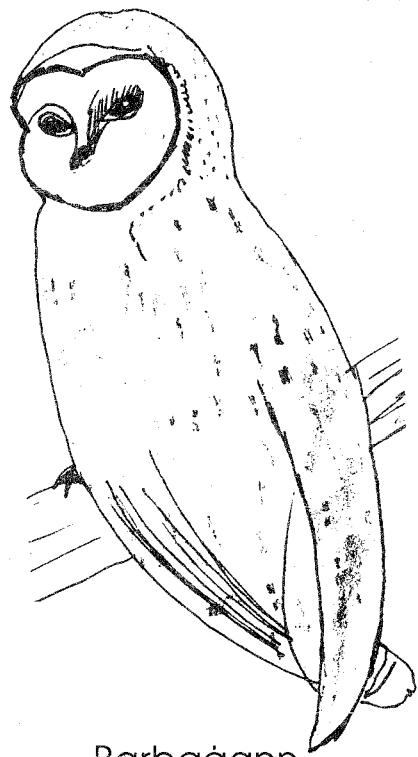
Gallerija

Patrick Tabone (10)

Merill

Matthew Grech (12)

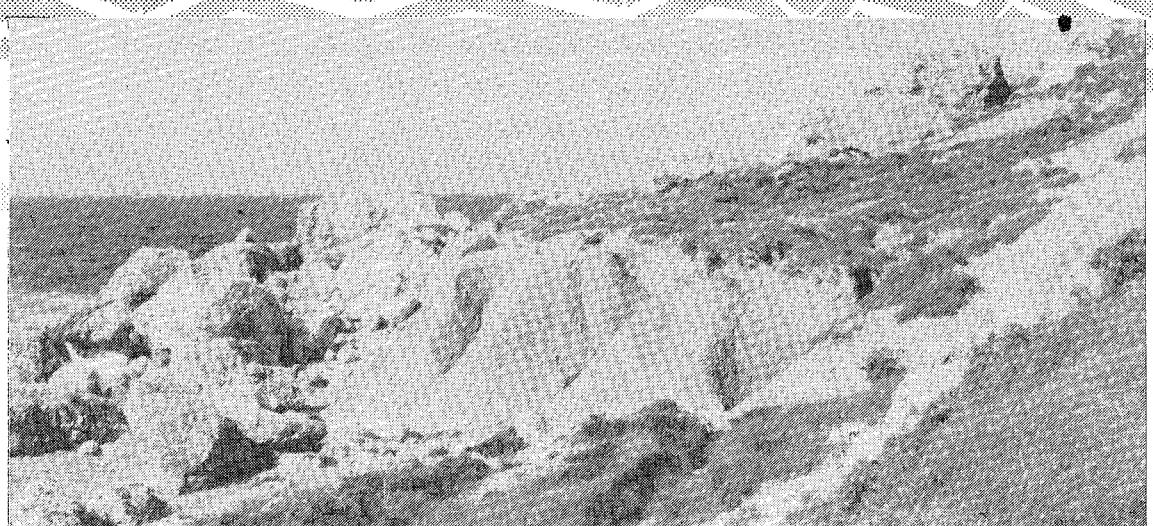
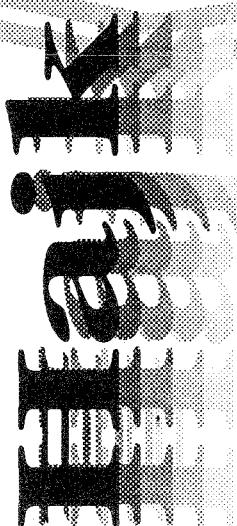

Barbaġann

Għeżeż Artisti Tagħna!

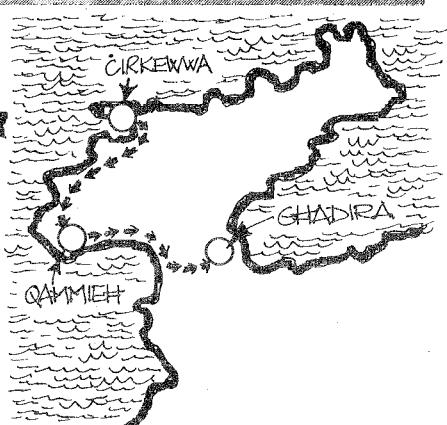
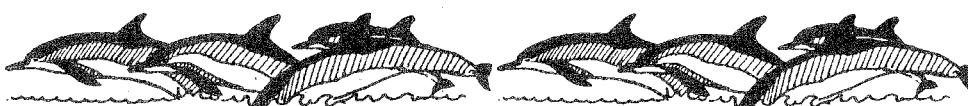
Tpinġux ikbar minn 10x10cm, użaw karta (mhux kartonċin) bajda u tpinġux bil-kultur. Iktbu isem l-animal jew pjanta u isimkom u l-età. Fit-tit it-tpinġijiet tagħikkom kollha nġibuhomlkom (jekk timxu mar-regoli). Imma ftakru li hemm kju qabilkom!

HAJK • HAJK

Vigas Florin

Il-Qammieħ

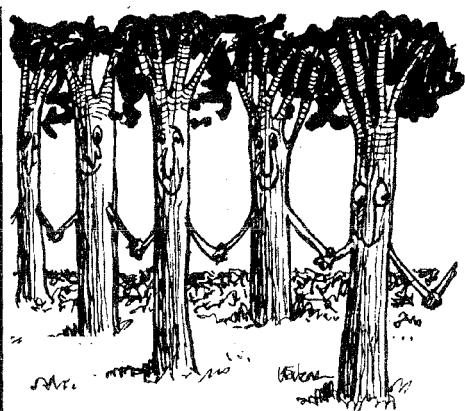

Se nagħmlu ħajk • Se nimxu max-xatt salvaġġ tal-majjistral ta' Malta
• Se nagħmlu seawatching aħna u mixjin • Se niltaqgħu nhar il-Hadd
14 ta' Diċembru • Se niltaqgħu fis-7am Putirjal, jew fit-8.15am iċ-Ċirkewwa (taħbi l-Parloġġ) • Se nimxu miċ-Ċirkewwa sal-Qammieħ, u
minn hemm naqsmu għall-Għadira • Se nieħdu pjaċir!

Dil-mixja hiża għall-Huttafa li għalqu 14-il sena

Il-flokkijiet herġin qishom pastizzi! Lil kulħaddgħoġob. S'issa ħadu sehem xi mitt membru, u ħafna marru jiġbru l-flokk li ġadmu ġħaliex! Grazzi ħafna, ħbieb. Ghad hemm xi flokkijiet li għadhom ma nġabru, u hemm oħra jn-ġħażżeen għal min għadu jixtieq jieħu sehem. Min irid karta biex jiġbor, kemm iċempel 230684 jew 250229. Ftakru li dawn il-flokkijiet saru APPOSTA għal din il-kampanja. Għalhekk huma speċjali.

ALIVE

Harsa lejn **Qerd 1-ifram** (igideb)

Imniex biex ixomm l-ikfel
u d-detergenti

Dahar ieħes tħafna
biex jiġi flaq-
għalli. Is-sweid
biex ikang
mal-tit-tan f-
forn, u b'hekk
ma farahx!

Ilsien twil
teleskopiku,
bil-ponta fit-
tarf biex
jinġed it-torti,
u tqażza biex
jerda l-ġewwieni bnin!

Saker
gawwi.
Dan
jinkieb
biss
x-xin il-
forn
ikun
għadu
ma
sahanx
sew,
biex
ikun
jista'
jotkroq
-ilsien.

Miftuh

Magħluuq

Min jaf kemm-il darba smajt u qrajt kif l-annimali huma adattati eż-żu għall-ambient li jgħixu fi. Issa għall-ewwel darba f'hajtek sejkoll
iċ-ċans tikkreja annimal! Kif? Ara x'tagħmel...

- Aghżel wieħed mill-ħabitati strambi li ħsibna fihom
- Ixghel il-magna ta' l-immaġinazzjoni!
- Ivvinta annimal biex jgħix f'dan il-ħabitat!
- Pingih u ibgħatulna

Importanti li dan l-annimal ikun frott shiħta l-immaġinazzjoni tiegħek, jiġifieri ma tistax tpingi annimali li idīgà jezistu (dawk ħallihom għall-Gallerija). Għalhekk aktar ma jkun stramb, originali u ta' barra minn hawn, tant aħjar! Ftakar ukoll li trid tgħidilna x'jekol u kif jiekol l-annimal tiegħek, jużax kamuflax (kulur jew forma li jaqblu ma' l-ambjent) biex jinħeba, kif jimxi jew jiċċaqlaq (jekk jiċċaqlaq!) etc. Imsomma spjegalna kollox! L-aħjar annimali nġibuhom fil-Huttafa.

Habitati

- Magna ta' karozza
- Frigg
- Forn
- But ta' ġakketta
- Barmil taż-żibel
- Kitarra

73 St.Rita Street, Rabat MALTA
Tel 450610

The PLACE for
 • toys • games • hobbies •
 • crafts • stationery •
 • souvenirs • gifts • sports •
 • camping/beach •
 etc.

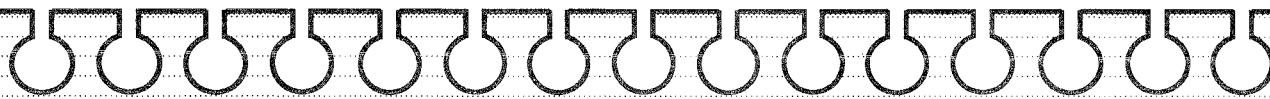
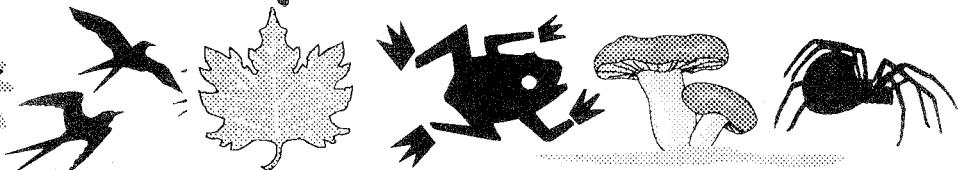

Attention all birdwatchers: Binoculars in stock!

Drowibuk tan-Natura

Desirée Falzon

Mini u Kanali!

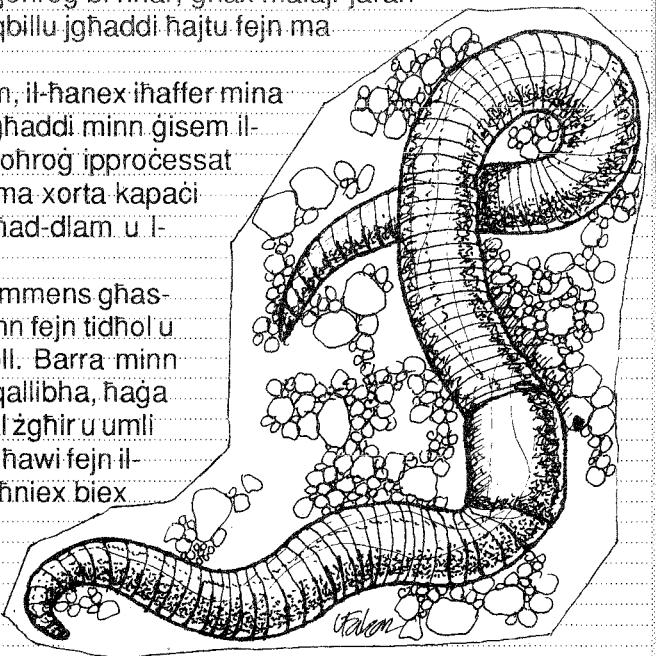
Qatt kontu qed tqallbu l-hamrija waqt xi daqsxejn gardening, u rajtu dudu twil, kannella čar u b'gismu mfellei kollu crieiki zgħar? Jekk iva, dak kien il-Hanex tal-Hamrija, li bl-Ingliz jghidlu *'earthworm'*.

Allura, x'ikun qed jagħmel fil-hamrija dan l-annimal. Mela, l-ewwelnett dal-hanex ma jħobbx jersaq lejn il-wiċċ, tħlief bil-lejl, jew wara halba xita, għax jibża' li bis-shana tax-xemx jew bir-riħ jinxef. U jekk jinxef, imut, għax jifga. Barra minn hekk ma jaqbillux johroġ bi nhar, għax malajr jarah xi pitirross jew malvizz, u żonk! isir breakfast! Iktar jaqbillu jgħaddi ħajtu fejn ma jarawhx predaturi!

Waqt li jkun fil-hamrija, jitkaghweġ 't'hawn u 'l-hemm, il-hanex iħaffer minn dejqa billi jiekol il-hamrija ta' quddiemu! Dil-hamrija tħaddi minn ġisem il-hanex, li minnha jieħu xi sustanzi, u l-bqija, emm... johroġ ipproċessat min-naħha ta' wara! Il-hanex m'għandux ghajnejn, imma xorta kapaci jagħraf id-dawl mid-dlam, u fil-fatt jimmira dejjem għad-dlam u l-kenn!

Minhabba l-mod kif jħix, il-hanex huwa importanti mmens għas-sahha tal-hamrija. Bit-toqob li jħaffer, johloq kanali minn fejn tidhol u tinxtered l-arja fil-hamrija, u l-ilma jgħaddi aħjar ukoll. Barra minn hekk, bit-thaffir li jħaffer fil-hamrija, il-hanex ikun qed iqallibha, haġa li għaliha l-bdiewa u l-għardinara jbierku lii dan l-annimal żgħir u umli u jaġtuh it-titlu: Habib il-Bdiewa. Fil-fatt, f'pajjiżi jew inħawi fejn il-hamrija hija nieqsa mill-hniex, xi bdiewa jimpurtaw il-hniex biex propru jferrxuhom fil-hamrija!

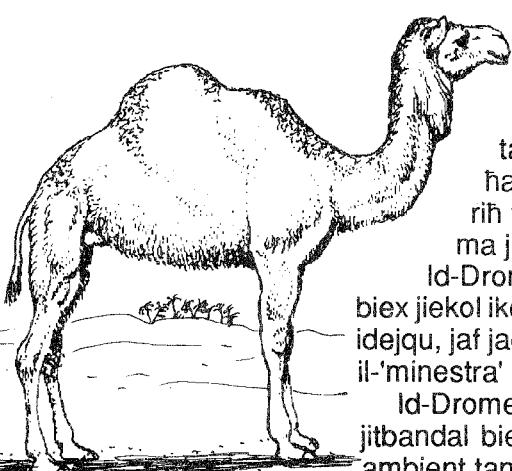
Mela meta taraw hanex tal-hamrija, jitkaghweġ u jleqq, tgħidux Jaqq! bħalma jgħidu l-injoranti. Għax issa tafu kemm jagħmel għid!

Kont taff?

Audrey Chetcuti

Dawra mad-Dromedarju

Il-ġemel b'hotba waħda jissejjah Dromedarju. Il-hotba hija riserva għax-xaħam u mhux għalli-ilma, kif jaħsbu ħafna. Id-Dromedarju ilu jgħix eluf tas-snin fid-deżert ta' l-Arabja, u adatta tajjeb ħafna għal dan l-ambjent diffiċċi. Widnejh u huqbejħ huma sufin ħafna, ux-xagħar t'għajnejh huwa twil biex jipproteġi mix-xemx u mirriħ tar-ramel. Dan l-annimal ta' l-għażżeġ jista' joqgħod xitwa sħiħa bla ma jixrob, iż-żda mbagħad kapaci jtella' 135 litru ilma f'salt!

Id-Dromedarju normalment huwa vegetarjan, u jrid ikun vera mejjet bil-ġuħ biex jiekol ikel bħal glud ecc. Għandu wkoll drawwa edukata ħafna li jekk xi ħadd idejqu, jaf jaqla' kull ma għandu fl-istonku u jobżqu fuq min ikun! U s'intendi din il-'minestra' ma tkunx eż-żattament tfuħ!

Id-Dromedarju huwa magħruf bħala l-"vapur tad-deżert". Mhux biss għax jitbandal biex jimxi, imma anke għax huwa l-aktar mezz ta' trasport użat fl-ambjent tant kiefer tad-deżert.

Għali Ambientali

Problemi li qed jagħmlu nisara lill-ambjent naturali.

Xena mis-Sena 2000:
L-ahhar il-junfant jistaħba
fi-ahħar foresta tropikali!

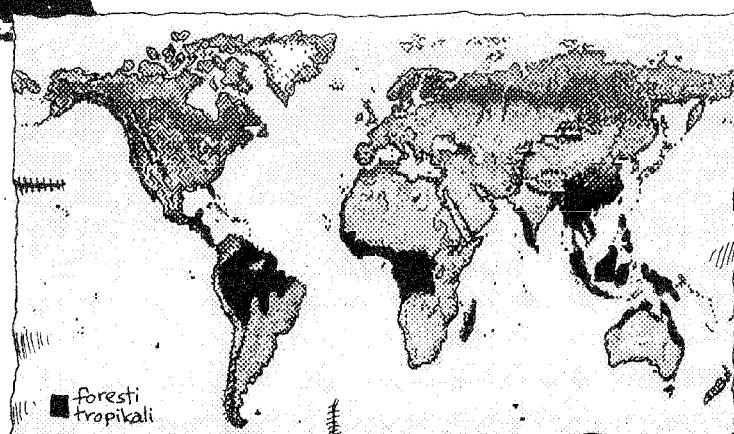

FORESTI *Jingak!*

Il-foresti tropikali qed jinquerdu! U b'rata mgħaggia ħafna. Qed jinquerdu biex tinkixef art għall-agrikoltura, bini ta' toroq eċċ. U i-injam qed jispicċa cipbord jew għamara luuza! Tistaqsu: Dan kif jista' jaffettwani? X'differenza jagħmlu l-foresti?

L-ewwelnett fil-foresti jgħixu eluf ta' speċi ta' pjanti u animali. F'bicċa art-żgħira studjużi għaddew ma' l-2250 speċi ta' pjanti, u xi 710 speċi ta' animali! Hafna minn dawn l-ispeċi għad iridu jiġu studjati, u x'uhud minnhom għad forsi jgħinuna niżviluppaw mediciċi ġoddha. Wara kollox, il-foresti digħi pprovdewna b'iktar minn nofs il-mediciċi li nużaw illum. Però t-tragedja hi li kull siegħa tnejn minn dawn l-ispeċi jinquerdu għal kollox.

Is-siġar jipprovd wkoll l-ossiġnu li lkoll neħtiegu biex nghixu, filwaqt li jassorbu s-CO₂ (*carbon dioxide*) li għalina huwa velenuż. Iktar ma'jonqsu s-siġar, iktar jiżidied l-ammont ta' CO₂ fl-atmosfera. Dan iwassal biex toghla t-temperatura ta' l-atmosfera, minħabba li s-CO₂ ikabar l-effett serra. Ir-rata ta' *global warming* bħalissa hija ta' madwar 1°C fis-sena, imma x-xjenzati jgħidu li jekk il-foresti jkomplu jinquerdu bl-istess rata, it-temperatura se toghla 2-6°C fis-sena!

Dawn id-ditti jagħmlu kartolini minn foresti sostnuti. Ixtru minn għandhom dal-Milied!
Carte Blanche Greetings Ltd
Hambledon Studios
Andrew Bransword
Simon Elvin
Riverside Cards
Athena
Sharpe's Classic
Arnold Barton
Gordon Fraser
Donny Mac
Pineapple Park
Kuddles
Middlewhere

U fil-ftit minuti li domtu taqraw dan l-artiklu, mid-dinja nqerdu 120 ettaru ta' ġungla (daqs 45 grawnd tal-futbol)

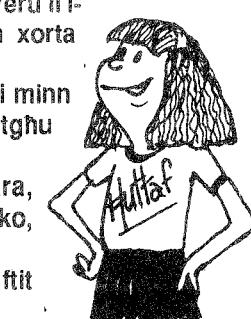
Imma jien x'nista' nagħmel?

Nirriċiklaw il-kart, u li nużaw karta riċiċlata. Veru li l-karta ma tiġix minn foresti tropikali, imma xorta waħda tiġi minn foresti li qed jinquerdu.

Nixtru kartolini minn ditti li jużaw karta li tiġi minn foresti fejn jinżerghu siġar daqs kemm jinqaqi (ara kaxxa).

Jekk il-ġenituri se jixtru xi biċċa għamara, nghidulhom ma jagħżi lux kewba, teak jew eroko, imma jixtru red deal ("ta' l-ahmar") jew oak.

Niżiżerghu s-siġar! Kull ma rridu żerrieħha, fit-tinġi u l-isbah xewqat għan-natura!

Elizabeth Conrad

GRUPPI LOKALI

Hamrun/Marsa

Leaders: Caldon Mercieca (K), Marija Calleja

H'Attard

Leaders: Grace Camilleri, Etienne Grech, Thelma Saliba, Agnes Scicluna (K), Silvio Scicluna (K).

Naxxar/Għargħur

Leaders: Anita Aloisio, Jason Aloisio (K), Fleur Casha, Valerie Gauci, Justin Vassallo.

Rabat/Had-Dingli

(K=Ko-ordinatur)
Leaders: Audrey Chetcuti (K), Norman Chetcuti (K), Alice Micallef, Angèle Pulis, Chris Pulis, Mark Sultana, Sharon Sultana, Ingrid Vassallo.

Haż-Zebbuġ/Siggiewi

Leaders: Marthese Attard (K), Ian Balzan, Charles Coleiro, Doreen Coleiro.

Dahħal MEMBRU fi Klabb Huttaf u LILEK nibagħtulek...

- 3 PITAZZI ta' BirdLife Malta u
- STIKER (bil-kulur) ta' għasfur

Hajjar ħabib jew ħabiba jidħlu fi Klabb Huttaf, **tihom** jimlew kopja ta' dil-formola, **imla** isfel id-dettalji tiegħek stess, u **ibghathomlna**, flimkien mal-Lm1.50c tal-membru l-għid. Il-pitazzi u l-istiker jaslulek bil-posta f'temp ta' ftit ġranet. **Garanzija!**

DETTLI JI-MLIMU

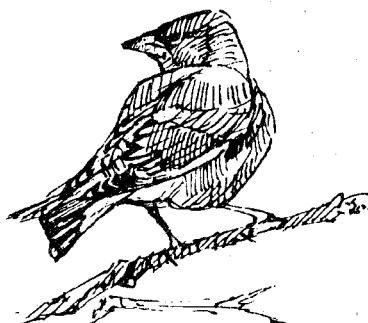
Isem u Kunjom

Indirizz

Postcode

Data tat-Tweliż

Telefon

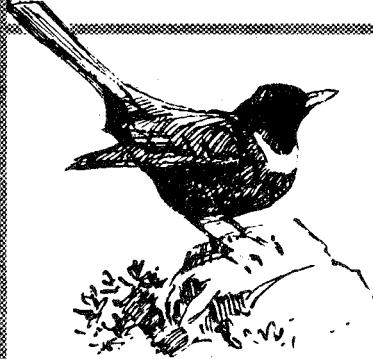
DETTLI TIEGHEK STESS

Isem u Kunjom

Indirizz

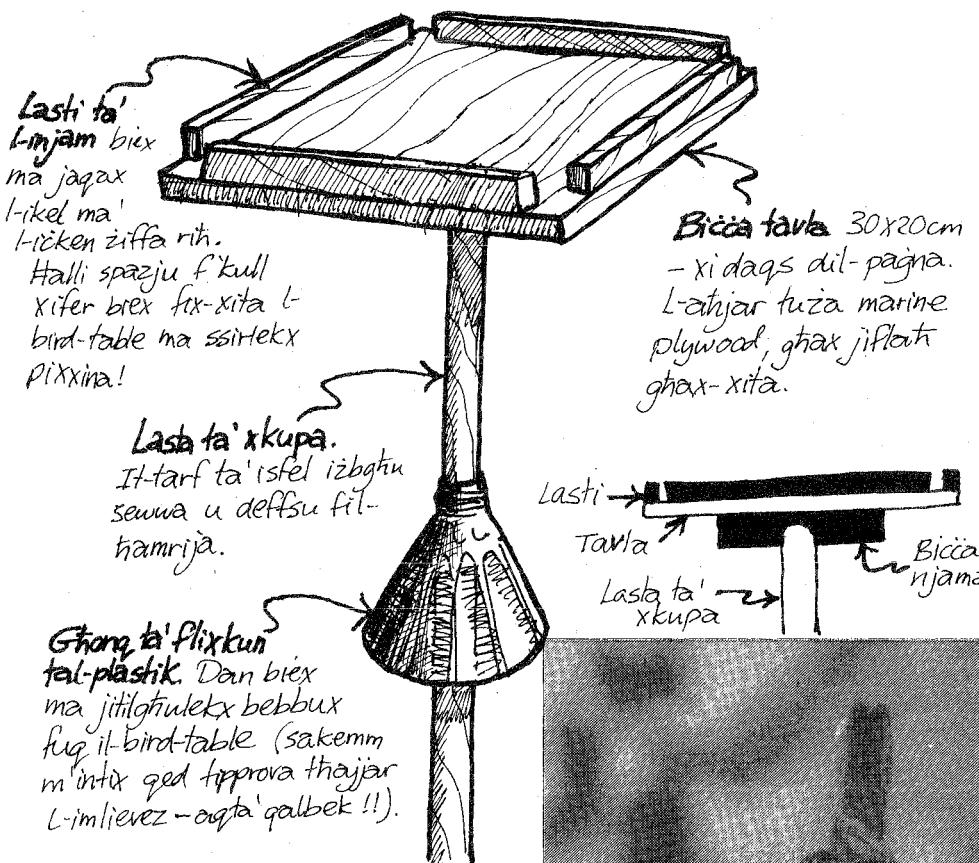
Postcode

Telefon

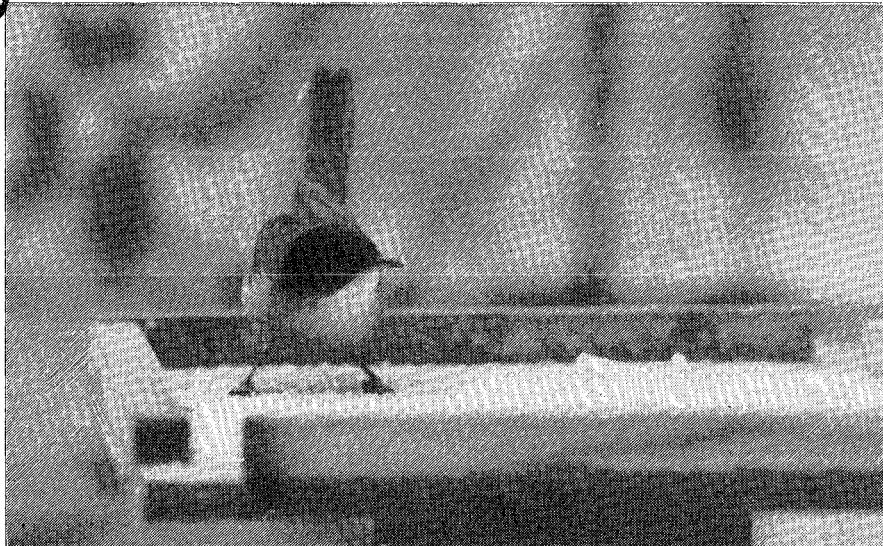
TQATTAX IL-MAGAZIN - HU FOTOKOPJA

Dix-xitwa, ibnilhom... **BIRD TABLE**

X'titmaghhom?

Zrieragh (skalora, ġirasol, frak tal-lewż u tal-gewz) • karawett (mhux bit-mell) • qur tal-gobon • bittċiet tal-perżut • corned beef • frott misjur (tuffieħ, hawn, bajtar tax-xewk, fin, tamal ecc) • xi patata mgħollija u miftuha • ross fil-forn • frak tal-kejk • gallettini • pudina • zbib • biskuttelli • frak tal-hobz • pastizzi.

Victor Falzon

Jinżulek żgur...

- Għammiel tal-Bejt
- Bufula Sewda
- Pitirross
- Kudirross Iswed

Jekk tkun xortik vera ta' jba...

- Sturnell
- Sponsun

U għall-frak li jaġa' mill-bird table...

- Vjolin tax-Xitwa
- Zakak Abjad

Birdwatchers Club

Il-Birdwatchers Club twaqqaq is-sena l-oħra għal dawk il-membri ta' BirdLife u ta' Klabb Huttaf li jħobbu l-berdwoċing. Dawn joħorġu fil-kampanja armati bit-trombi, u jifitxu postijiet tajbin għall-ghas-safar. Il-klabb johrog magażin jismu *Woodchatu* jorganizza attivitajiet ghall-membri. Shubija fil-Birdwatchers Club hija Lm1.50 fis-sena, u l-membri jridu jkunu għalqu l-10 snin. Minn huwa interessat jikteb lil:

BirdLife Malta • Birdwatchers Club • POBox498 • Valletta CMR01

Sadattant jekk hemm xi membri Huttaf li jixtiequ jmorru berdwoċing fi grupp żgħir ma' berdwoċers ta' l-esperjenza, jistgħu jċemplu lill lan Balzan (tel 225229).

